

Prądnik. Prace Muz. Szafera	25	37–49	2015
-----------------------------	----	-------	------

KATARZYNA ŚNIGÓRSKA¹, ALICJA SUBEL²

¹Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, ul. Czysta 17/4, 31–121 Kraków

²Ojcowski Park Narodowy, Ojców 9, 32–045 Sułoszowa

**MONITORING WYBRANYCH GATUNKÓW SÓW
Z ZAŁĄCZNIKA I DYREKTYWY PTASIEJ
W OJCOWSKIM PARKU NARODOWYM W 2012 ROKU**

**Monitoring of selected species of owls from annex 1 of EU Bird Directive in
Ojców National Park in 2012**

Abstract. The monitoring of selected species of owls was conducted in Ojców National Park in 2012. The aims of the research were as follows: species composition of owls in the ONP, number of specimens inhabiting the area and the distribution of territories in the Park, nesting probability as well as monitoring of changes in the owl fauna in the ONP. As the result the presence of the Eagle Owl (*Bubo bubo*) from annex 1 of EU Bird Directive was confirmed in the area; nesting of the species was not confirmed in the Park. During the studies the following owl species not listed in the annex were found in the area: Tawny Owl (*Strix aluco*), Barn Owl (*Tyto alba*) and Long-eared Owl (*Asio otus*).

Key words: owls, monitoring, Ojców National Park

WSTĘP

W obecnych czasach, kiedy w wyniku działalności człowieka środowisko naturalne ulega niezwykle szybkim zmianom, monitoring stanu zasobów przyrodniczych jest niezbędnym elementem ochrony bioróżnorodności. Monitoring ptaków zajmuje tu szczególną pozycję, ponieważ jest to jedna z najlepiej zbadanych grup zwierząt, a jej obserwacje trwają od dawna. Sowy Strigiformes są wyjątkową grupą ptaków. Większe gatunki wymagają dużych terytoriów, są więc wrażliwe na wylesianie i fragmentację siedlisk. Część z nich gnieździ się w dziuplach lub na spróchniałych, złamanych pniach drzew, więc struktura gatunkowa i wiekowa lasu oraz pozostawianie w nim martwych drzew mają olbrzymie znaczenie. Ponadto istotna jest obecność miejsc, gdzie sowy mogą polować – śródleśnych polan i zrębów, łąk czy pól uprawnych. Ważny jest również stopień penetracji terenu przez ludzi, czy psy i koty – przestraszone ptaki mogą porzucić lęgi, a w przypadku gatunków gnieźdzących się na ziemi, na przykład puchacza – mogą je utracić w wyniku drapieżnictwa. Stąd też monitorowanie zmian zachodzących w lokalnych populacjach różnych gatunków niesie ze sobą istotne informacje o stanie środowiska.

Ojcowski Park Narodowy (OPN), położony w południowej części Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej, między Krakowem a Śląskiem i Zagłębiem, jest najmniejszym parkiem narodowym w Polsce. Jego powierzchnia wynosi zaledwie 2145,62 ha, natomiast otulina zajmuje 6777 ha. Ok. 75% powierzchni Parku stanowią zbiorowiska leśne. W strefie ochronnej znajdują się głównie tereny zagospodarowane przez człowieka, tereny rolnicze, wsie oraz miasto Skała. Park nie ma naturalnego połączenia z innymi kompleksami leśnymi. Jednym z największych problemów ochrony tego terenu jest wzrastająca presja osadnicza na terenie otuliny, postępująca izolacja oraz masowa turystyka (Park odwiedza ok. 400 tys. osób rocznie). Czynniki te mogą potencjalnie znacząco oddziaływać na występujące na terenie OPN gatunki sów.

Pierwsze, ogólne dane dotyczące występowania sów na obszarze OPN pochodzą z lat 60-tych i 70-tych XX wieku (obserwacje Bocheńskiego i Olesia). W latach 2007–2008 przeprowadzono dokładne badania mające na celu określenie składu gatunkowego, liczebności, rozmieszczenia i biologii lęgowej sów na terenie Parku i jego otuliny (Turzański 2009). Praca ta dostarcza podstawowych danych, zwłaszcza w odniesieniu do najpospolitszego gatunku na terenie OPN – puszczyka. O ile w przypadku tego najliczniejszego gatunku sowy dane z obszaru Parku, jak i z całego kraju są w miarę kompletne, to dane dotyczące rzadziej występujących gatunków wymagają regularnego uaktualniania. Wiąże się to z ciągle zmieniającym się środowiskiem, co wpływa na miejsca lęgowe oraz zasoby pokarmowe sów, a także z dość nietypowymi zimami występującymi w ostatnich latach – stosunkowo ciepłymi i bezśnieżnymi, czasem przerywanymi krótkimi okresami mrozów i opadów śniegu.

MATERIAŁY I METODYKA BADAŃ

Celem badań było uzyskanie podstawowej wiedzy o składzie gatunkowym sów na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego, ich liczebności i rozmieszczeniu terytoriów, określenie prawdopodobieństwa gniazdowania oraz monitorowanie zmian zachodzących na przestrzeni lat. Dane porównano także z inwentaryzacją przeprowadzoną na tym terenie w latach 2007–2008 (Turzański 2009).

W 2012 roku w OPN rozpoczęto monitoring gatunków sów z załącznika I Dyrektywy Ptasiej: puchacza *Bubo bubo*, puszczyka uralskiego *Strix uralensis*, sóweczki *Glaucidium passerinum* oraz włochatki *Aegolius funereus*. Prace prowadzono zgodnie z zaleceniami Instrukcji Monitoringu Lęgowych Sów Leśnych (2010). Dodatkowo w badaniach uwzględniono gatunki sów spodziewanych na tym terenie (stwierdzanych wcześniej w OPN lub jego otulinie): puszczyka *Strix aluco* (Ryc. 1), uszatki *Asio otus*, płomykówki *Tyto alba* i pójdzki *Athene noctua*. W stosunku do gatunków nie ujętych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej nie stosowano stymulacji głosowej; wyjątkiem była płomykówka (Chylarecki i in. 2009).

Teren badań i stałe punkty monitoringu

Trasy, na których prowadzono badania w Ojcowskim Parku Narodowym zostały wytyczone wzdłuż dróg, szlaków turystycznych i ścieżek leśnych. Dostępność tych miejsc miała tym większe znaczenie, że sezon lęgowy niektórych gatunków sów, a co za tym idzie ich wzmożona aktywność głosowa, rozpoczyna się jeszcze w okresie zimy, więc w przypadku większych opadów śniegu dotarcie do miejsc oddalonych od dróg i szlaków było utrudnione. Punkty, na których przeprowadzana była stymulacja głosowa (tab.1) były

Ryc. 1. Młody puszczyk *Strix aluco*. Fot. R. Cieślik

Fig. 1. Young Tawny Owl *Strix aluco*. Photo by R. Cieślik

oddalone od siebie przynajmniej 300 – 500 metrów. Przy ich wyborze brana była również pod uwagę specyfika terenu (wąwozy, doliny potoków, zalesienie, obecność terenów otwartych czy zabudowań) mająca wpływ na rozchodzący się dźwięk. Przy stymulacji głosowej poszczególnych gatunków uwzględniano rodzaj środowiska, odpowiedni dla danego gatunku termin (zgodny z kalendarzem aktywności poszczególnych gatunków) oraz porę doby. W czasie prowadzenia wabień pominięte zostały gatunki sów, które nie były spodziewane w danym środowisku.

Zgodnie z zaleceniami z Instrukcji Monitoringu Lęgowych Sów Leśnych (2010) kolejność odwiedzanych punktów była dowolna i różna w trakcie poszczególnych kontroli.

Obecność samca traktowano jako oznakę zajętego terytorium – choć niekoniecznie gniazdowania. Notowano również obecność samic, wskazującą na prawdopodobne gniazdowanie.

Tabela. 1. Współrzędne i opis położenia punktów, na których prowadzono stymulację głosową poszczególnych gatunków sów.

Table 1. Coordinates and descriptions of stations in Ojców National Park where the voice stimulation of owl species was conducted.

Nr punktu No of station	Współrzędne geograficzne Geographic coordinates	Opis punktu Description of the station	Gatunki sów wabione na punkcie Playback species of owls
1	N: 50°12'39,9" E: 019°48'29,2"	Dolina Sąspowska – skrzyżowanie szlaków zielonego i żółtego	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
2	N: 50°12'19,5" E: 019°48'47,4"	Dolina Sąspowska – połączenie wąwozów: Jamki i Pradła	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
3	N: 50°12'16,4" E: 019°49'18,6"	Dolina Sąspowska – Wąwóz Błotny Dół	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
4	N: 50°12'03,6" E: 019°49'33,4"	Góra Chełmowa – powyżej domu „Pod Berłem”	puszczyk uralski, włośchatka,
5	N: 50°11'40,5" E: 019°49'49,2"	Brama Krakowska	puchacz, puszczyk uralski
6	N: 50°11'27,7" E: 019°49'51,1"	Serpentyny – przy punkcie widokowym	puchacz, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka
7	N: 50°11'22,8" E: 019°49'33,7"	Serpentyny – nad środkowym odcinkiem Wąwozu Korytania	puchacz, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka
8	N: 50°11'13,0" E: 019°48'56,9"	Serpentyny – nad górną częścią Wąwozu Korytania	puchacz, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka
9	N: 50°12'42,7" E: 019°49'48,0"	Góra Zamkowa – przy ruinach zamku	puszczyk uralski, płomykówka
10	N: 50°12'19,5" E: 019°49'57,0"	Drewniana Droga – przy Skale nad Trzaską	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka, włośchatka

11	N: 50°12'42,0" E: 019°50'08,1"	Drewniana Droga – skraj lasu	sóweczka
12	N: 50°12'26,3" E: 019°49'49,0"	Zamkowa Droga – u wylotu wąwozu Wilczy Dół	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
13	N: 50°12'22,7" E: 019°49'49,9"	Zamkowa Droga II	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
14	N: 50°12'16,2" E: 019°49'57,7"	Zamkowa Droga – przy odgałęzieniu szlaku rowerowego	sóweczka
15	N: 50°11'21,6" E: 019°50'09,3"	Puchacza Skała	puchacz, puszczyk uralski, sóweczka
16	N: 50°12'40,8" E: 019°49'31,7"	Złota Góra (droga, poniżej willi Lenartówka)	puszczyk uralski, sóweczka
17	N: 50°12'46,0" E: 019°49'09,5"	okolice parkingu na Złotej Górze	puszczyk uralski, sóweczka
18	N: 50°12'58,0" E: 019°48'51,0"	Kolencin – okolice willi „Rój”	puszczyk uralski, sóweczka
19	N: 50°13'28,8" E: 019°49'45,1"	Grodzisko, parking	puszczyk uralski, włośchatka
20	N: : 50°13'46,0" E: 019°49'28,8"	Grodzisko, przy zespole architektoniczno – sakralnym	płomykówka
21	N: 50°14'40,1" E: 019°46'44,0"	Pieskowa Skała – zamek	puszczyk uralski, płomykówka, włośchatka
22	N: : 50°14'23,4" E: 019°47'18,7"	Skały Wernyhory	puszczyk uralski, włośchatka
23	N: 50°15'02,2" E: 019°47'11,6"	Pieskowa Skała – okolice górnego parkingu	puszczyk uralski, włośchatka
24	N: 50°14'38,2" E: 019°48'22,4"	Pieskowa Skała – Herianówka (Słoneczna Góra)	puszczyk uralski, włośchatka
25	N: 50°14'14,0" E: 019°48'57,0"	Przysiółek Młynnik (w pobliżu wylotu Doliny Zachwytu)	puszczyk uralski, włośchatka
26	N: 50°12'19,4" E: 019°47'03,6"	Lepianka Czajowska – skraj lasu	puszczyk uralski
27	N: 50°11'56,8" E: 019°49'00,7"	Czajowice (przy szlabanie)	puszczyk uralski
28	N: 50°11'36,0" E: 019°49'55,5"	Serpentyny – okolice willi Janina	sóweczka
29	N: 50°13'11,1" E: 019°48'24,9"	Kolencin – skraj łąki	puchacz, puszczyk uralski

Dla każdego gatunku objętego monitoringiem przeprowadzono minimum 2 kontrole, każdą podzieloną na 2–6 nocy. Czas trwania i termin kontroli uzależnione były od warunków pogodowych (efektywna kontrola wymaga pogody wyżowej, bezwietrznej, przy minimalnym zachmurzeniu, najlepiej w czasie pełni księżyca).

Prace terenowe prowadzone były w zespołach 2–3 osobowych, co pozwalało prowadzić nasłuch z różnych miejsc w obrębie punktów kontrolnych. Jest to istotne zwłaszcza przy prowadzeniu stymulacji głosowej, ponieważ jeżeli ptak odezwie się w trakcie odtwarzania nagrania, osoby stojące bezpośrednio przy głośniku mogą go nie usłyszeć.

W czasie badań wypełniano formularze kontroli na punktach stymulacji dla każdej z kontroli nocnych oraz formularze stymulacji sóweczki.

Na podstawie przeprowadzonych badań określono liczbę terytoriów zajętych przez poszczególne gatunki sów stwierdzonych w obszarze wyznaczonym do monitoringu na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego. Określono także prawdopodobieństwo ich gniazdowania.

Kontrole obecności poszczególnych gatunków

Puchacz *Bubo bubo*

Przeprowadzono 3 kontrole w okresie od początku lutego do końca marca 2012 r. Wabienia i nasłuchy prowadzono w 12 wyznaczonych punktach, położonych w siedliskach najbardziej odpowiednich dla tego gatunku. Długość trwania kontroli danej nocy uzależniona była od warunków pogodowych i aktywności głosowej sów. W każdym punkcie stymulacji głosowej przeprowadzono półgodzinny nasłuch. Na punkcie położonym na skraju łąki na Kolencinie (dodatkowy punkt stymulacji) przeprowadzono wabienia po dwukrotnym stwierdzeniu głosu samca puchacza ze środkowego odcinka Doliny Sąspowskiej (zbrocza poniżej przysiółka Kolencin).

Ponadto przeprowadzono 2 kontrole 2. i 3. czerwca 2012 r. w Dolinie Sąspowskiej (między szlakiem zielonym a Wąwozem Słupianka), skąd wcześniej słyszano głos puchacza. 2. czerwca przeprowadzono kontrolę wieczorną nasłuchując głosów młodych oraz wypatrując polujących ptaków, natomiast 3. czerwca przeprowadzono kontrolę dzienną, szukając śladów gniazdowania oraz żerowania.

Puszczyk uralski *Strix uralensis*

Wabienia i nasłuchy prowadzono w 25 wyznaczonych punktach. W każdym przeprowadzono 2 lub 3 kontrole w okresie od początku lutego do końca kwietnia 2012 r. W dodatkowych punktach stymulacji (26 i 27) przeprowadzono pojedynczy nasłuch. Punkty te znajdowały się przy granicy lasu we wsi Czajowice oraz w Lepiance Czajowskiej. W związku z pobliską drogą o silnym nasileniu ruchu nawet w nocy i obecnością szcze-kających psów nasłuch był bardzo utrudniony, więc zrezygnowano z kolejnych wabień na tych punktach. Długość trwania kontroli danej nocy uzależniona była od warunków pogodowych i aktywności głosowej sów. W każdym punkcie stymulacji głosowej przeprowadzono minimum 10-minutowy nasłuch.

Włochatka *Aegolius funereus*

Przeprowadzono 2 kontrole w 11 wyznaczonych punktach, od połowy marca do końca kwietnia 2012 r. W każdym punkcie stymulacji głosowej przeprowadzono 10-minutowy nasłuch.

*Sóweczka **Glaucidium passerinum***

Przeprowadzono 2 kontrole: w drugiej połowie marca oraz w kwietniu 2012 r. Obydwie odbyły się we wczesnych godzinach rannych, w 16 wyznaczonych punktach.

*Płomykówka **Tyto alba***

Przeprowadzono 3 kontrole w okresie od początku lutego do końca marca 2012 r. Wabienia przeprowadzono przy ruinach zamku w Ojcowie, w Grodzisku oraz przy zamku w Pieskowej Skale. W każdym punkcie stymulacji głosowej przeprowadzono minimum 10-minutowy nasłuch.

WYNIKI

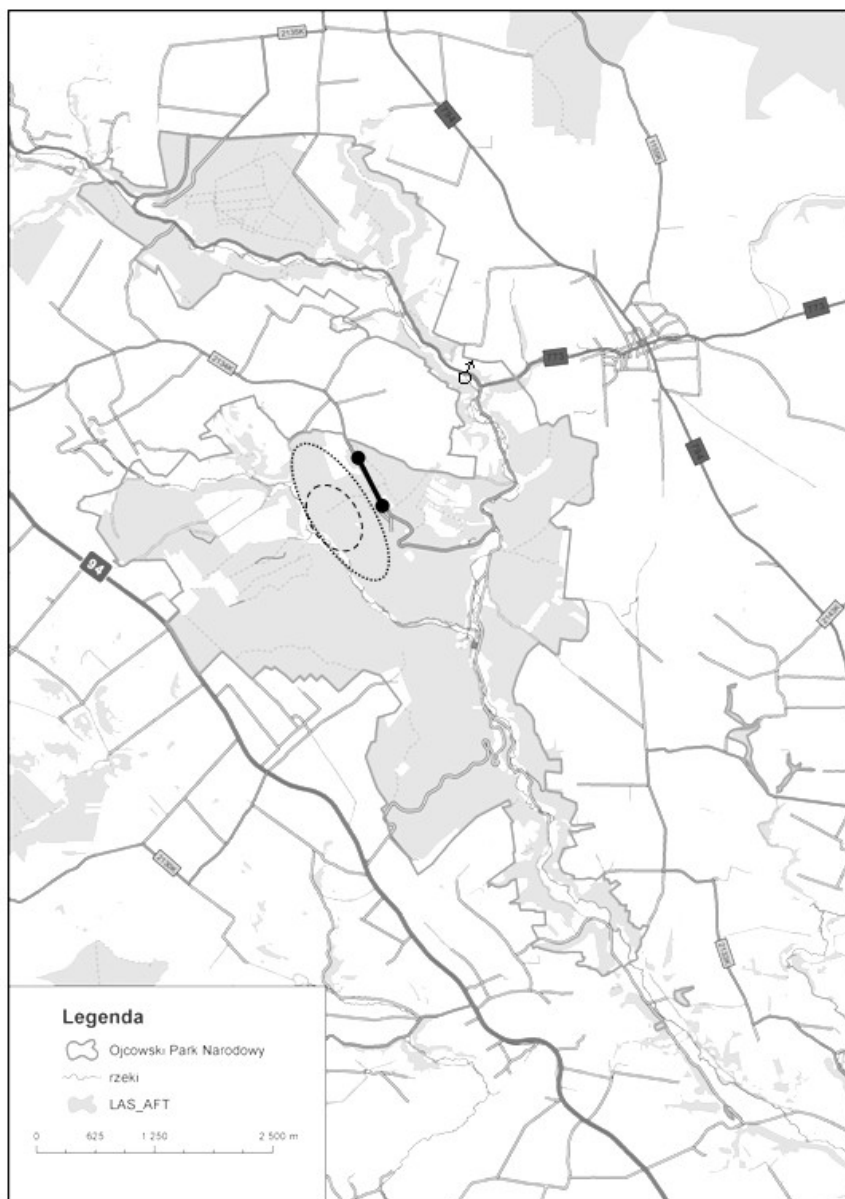
W trakcie prowadzonego w OPN monitoringu od lutego do czerwca 2012 roku, stwierdzono 4 gatunki sów. Spośród gatunków uwzględnionych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej potwierdzono jedynie obecność puchacza. Chociaż dwukrotnie słyszano głos samca ze zboczy Doliny Sąpsowskiej (środkowy odcinek, poniżej przysiółka Kolencin, ryc. 2), nie udało się potwierdzić lęgu tego gatunku. Jednak od lat 90-tych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej stwierdzano zalatywanie pojedynczych osobników (Turzański 2010), a wg Tomek (2008) gatunek ten najprawdopodobniej gnieździ się nieregularnie w południowej części Wyżyny. Również w przeszłości, jeszcze przed utworzeniem Ojcowskiego Parku Narodowego, puchacze prawdopodobnie gniazdowały na tym terenie. Świadczą o tym lokalne nazwy: Skała Puchacza i Jaskinia Puchacza w Dolinie Prądnika. W 1991 r. u podnóża góry Koronnej znaleziono pióra, w miejscu tym słyszano też głos charakterystyczny dla tego gatunku (Turzański 2009 za Bocheński i in., niepubl.); w 1994 r. w tym samym rejonie również słyszano głos puchacza (Wiśniowski, inf. ustna). Ponownie puchacz był słyszany przez pracownika OPN w listopadzie 2012 roku.

Spośród sów nieuwzględnionych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej potwierdzono obecność 3 gatunków: puszczyka, uszatki oraz płomykówki.

Puszczyk jest najczęstszym gatunkiem sowy na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego. W trakcie opisywanych tu badań potwierdzono 19 terytoriów tego ptaka (ryc. 3), a o jednym, w pobliżu Jaskini Maszyckiej, zebrano informacje (I. Wierzbowska, inf. ustna). Już w latach 70-tych gatunek ten określony był jako dość liczny na terenie Parku (Bocheński i Oleś 1977). Łącznie w latach 2007–2008 stwierdzono 20 terytoriów lęgowych tego gatunku na terenie OPN oraz 2 w otulinie.

Stosunkowo częstym gatunkiem jest również uszatka. Zarówno samce, jak i dwie samice stwierdzano w okolicach Kolencina, Złotej Góry, DW „Zosia”, Grodziska oraz Skał Wernyhory. Zanotowano 7 terytoriów tego gatunku (ryc. 4), przy czym obecność samic na 2 z nich wskazuje na prawdopodobne gniazdowanie. Wcześniejsze badania Turzańskiego (2009) wykazały jedno stanowisko tego gatunku w Wąwozie Koziarnia na terenie Parku oraz jedno w strefie ochronnej. W maju 2010 słyszano i obserwowano ten gatunek w przysiółku Kolencin na terenie OPN (obserwacje autora).

W 2012 roku obecność płomykówki stwierdzono tylko raz, w pobliżu kościoła w Grodzisku (ryc. 5). W latach 60-tych i 70-tych XX w. ptak ten gniazdował w otulinie (Bocheński, Oleś 1977), natomiast badania Turzańskiego z lat 2007–2008 nie wykazały czynnych, zajętych terytoriów lęgowych na terenie OPN, znaleziono jednak czynne stanowiska tego gatunku w otulinie Parku, w miejscowości Sułoszowa oraz w Skale (Turzański 2009). Możliwe jest, że to właśnie stamtąd przyleciał ptak obserwowany w Grodzisku w 2012 roku.

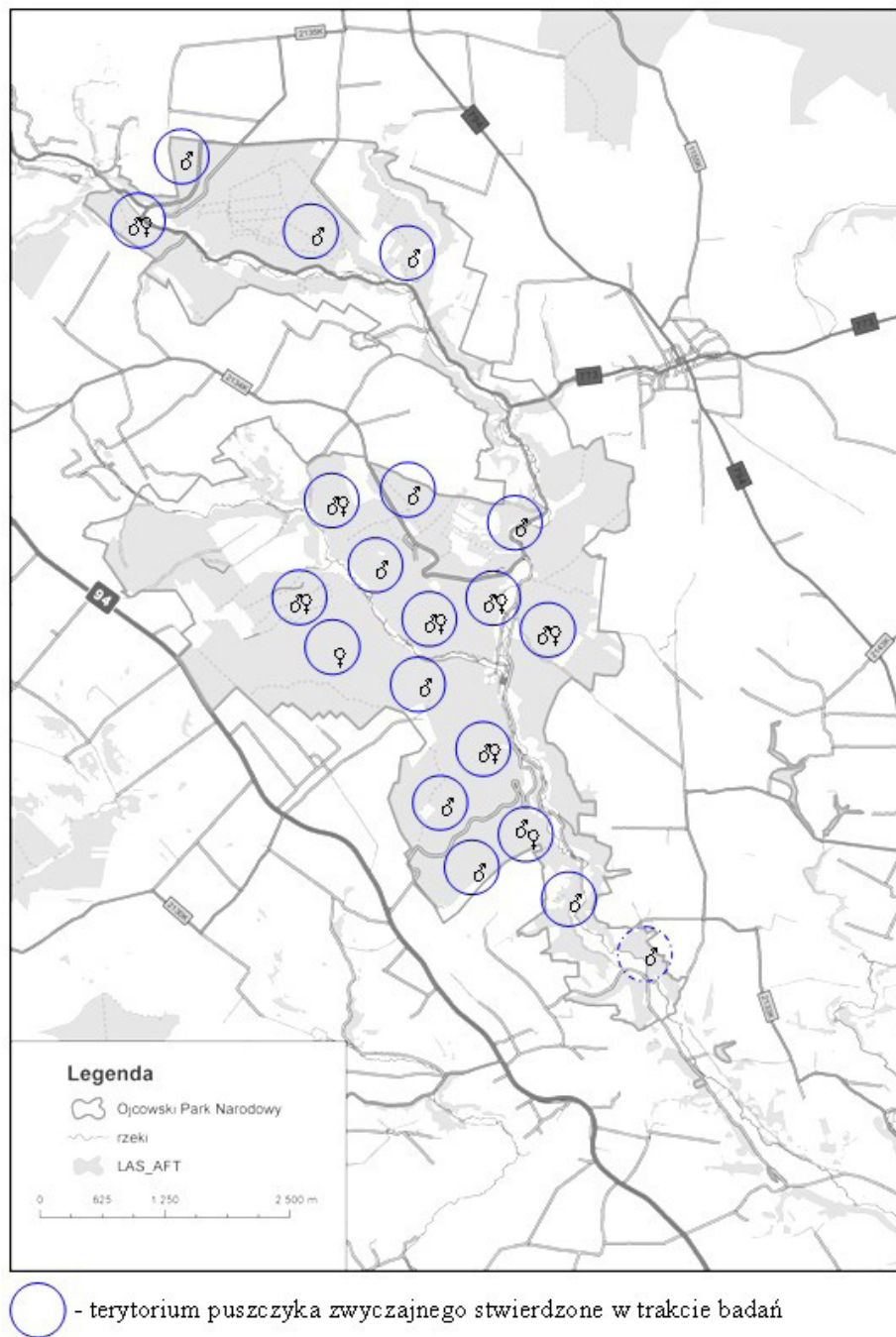
○ - samiec puchacza

●● - trasa, z której słyszano głos

○ - miejsce kontroli wieczornej i dziennej 2 i 3 czerwca 2012

Ryc. 2. Stwierdzenie głosu samca puchacza *Bubo bubo*

Fig. 2. Records of male voice of *Bubo bubo*

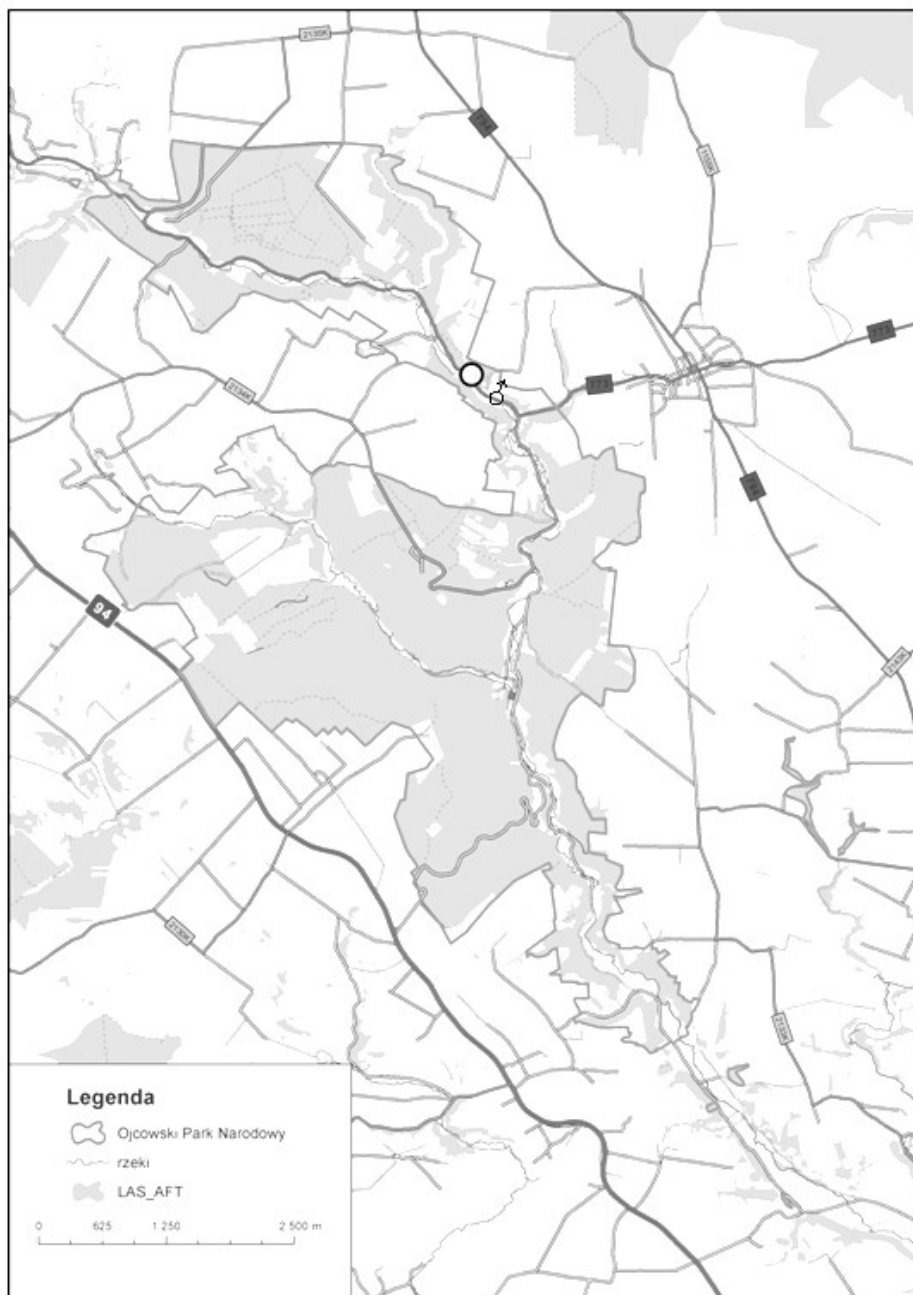
Ryc. 3. Terytoria puszczyka *Strix aluco* stwierdzone w Ojcowskim Parku Narodowym w 2012 r.Fig. 2. Territories of *Strix aluco* recorded in 2012 in Ojców National Park

○ - terytorium uszatki

Ryc. 4. Terytoria uszatki *Asio otus* stwierdzone w Ojcowskim Parku Narodowym w 2012 r.

Fig. 4. Territories of *Asio otus* recorded in 2012 in Ojców National Park

○ - miejsce stwierdzenia płomykówki

Ryc. 5. Miejsce stwierdzenia płomykówki *Tyto alba* w Ojcowskim Parku Narodowym 2012 r.

Fig. 5. Record of *Tyto alba* in 2012 in Ojców National Park

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Gatunki objęte monitoringiem

Spośród gatunków sów z załącznika I Dyrektywy Ptasiej na terenie Ojcowskiego Parku stwierdzono obecność puchacza, choć nie potwierdzono jego gniazdowania. Gatunek ten był już wcześniej notowany w Dolinie Prądnika, chociaż nie w ostatnich latach. Należy jednak pamiętać, że chociaż jest to największa z europejskich sów, to jedna z najtrudniejszych do wykrycia (Mikusek 2005). Puchacz odzywa się rzadko, niechętnie też odpowiada na stymulację głosową. Od lat 90-tych notuje się częste zalatywanie puchaczy na Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, powstaje więc pytanie, czy był to tylko przypadek, czy też gatunek ten gniazduje w Ojcowskim Parku Narodowym. Jest tu dużo miejsc dogodnych do założenia gniazda, takich jak półki skalne na wysokich skałach wapiennych, głębokie jary i wąwozy. Z drugiej jednak strony, sam Park jest niewielki, a w związku z jego położeniem w pobliżu Krakowa i otoczeniem przez tereny zagospodarowane przez człowieka, silnie penetrowany przez turystów i okolicznych mieszkańców. Spotkać tu też można wolno biegające czy zdziczałe psy i koty. Wszystkie te czynniki mogą potencjalnie zagrozić lęgom puchacza. Nie chodzi tu tylko o zniszczenie lęgu przez drapieżniki, ale często nawet niewielkie zmiany w środowisku, czy hałas mogące sprawić, że dorosłe ptaki porzucą gniazdo. Stąd jest to gatunek wymagający ochrony strefowej. Warto byłoby w kolejnych latach położyć nacisk na weryfikację jego obecności i ewentualnego gniazdowania na terenie OPN tak, by móc przedsięwziąć odpowiednie kroki służące jego ochronie. Proponuje się także wyznaczenie dodatkowych 2 punktów stymulacji na zboczach doliny Sąspowskiej.

Pomimo wcześniejszych doniesień o obecności puszczyka uralskiego w OPN, w trakcie badań nie stwierdzono tego gatunku. Puszczyk uralski coraz częściej jest obserwowany na zachodnich granicach swojego zasięgu, coraz częściej też spotykany jest w pobliżu, czy też na terenie osad ludzkich, potrafi nawet gniazdować w parkach miejskich (Mikusek 2005). Tym bardziej można byłoby spodziewać się go w Ojcowskim Parku Narodowym. Z drugiej jednak strony, jak wyżej wspomniano, Park ten jest niewielki i izolowany od innych powierzchni leśnych przez osady ludzkie. Może to wpływać na fakt, że gatunek ten pojawia się tu jedynie sporadycznie i nie zajmuje stałego terytorium. W kolejnych latach prowadzenia monitoringu warto więc sprawdzać jego obecność.

W 2012 r. nie stwierdzono również sóweczki ani włośchatki. Kolejne badania będą mieć na celu ewentualne wykrycie tych gatunków. Mimo niewielkiej powierzchni leśnej, niektóre siedliska (z udziałem drzew iglastych, np. na Górze Rusztowej) wydają się odpowiednie dla tych ptaków. Występują tu też drzewa dziuplaste, gdzie sowy te mogłyby gniazdować. Wykorzystują one zazwyczaj dziuple dzięcioła dużego (sóweczka) lub czarnego (włośchatka).

Pozostałe gatunki sów

Zanotowano pojedynczą obserwację płomykówki przy Kościele i Pustelni Błogosławionej Salomei w Grodzisku. Informacje o występowaniu sów w tym miejscu uzyskano również od proboszcza parafii Ojców-Grodzisko (S. Langner, inf. ustna). Pomimo powtarzanych w czasie kolejnych kontroli stymulacji głosowych nie udało się potwierdzić jej obecności. Nie wiadomo więc, czy ptaki te gnieźdzą się w pobliżu, czy też Grodzisko jest w okolicy ich terytorium. Być może była to płomykówka, która gnieździ się na terenie Skały.

W okresie zimowym w czasie polowań można je spotkać nawet 5 km od gniazda (Kraus i Rubacha 2005). Uzyskano także informację (O. Mikołajski, inf. ustna), że ptaki te nie gnieździły się w roku prowadzenia badań na strychu zamku w Pieskowej Skale (strych kontrolowano), gdzie gniazdowały po 2000 r.

Najliczniejszym gatunkiem sowy na terenie OPN jest puszczyk. Jest to również najliczniejszy gatunek w Europie, a w Dolinie Prądnika może znaleźć optymalne miejsca do gniazdowania i polowań. Potwierdzono 15 na 20 stwierdzonych we wcześniejszych badaniach na terenie OPN (Turzański 2009). Na 7 z nich stwierdzono również obecność samic, co wskazuje na prawdopodobne gniazdowanie. Fakt, że nie potwierdzono pozostałych nie oznacza, że ptaków jest mniej – w niniejszych badaniach nie prowadzono stymulacji puszczyka zwyczajnego, a jedynie notowano jego obecność na punktach stymulacji i trasach przejść jeżeli odzywał się sam lub reagował na wabienie innych gatunków. Stwierdzono natomiast niewykazane przez Turzańskiego (2009) terytorium tego gatunku w okolicy Błotnego Dołu, oraz 4 kolejne: na Górze Rusztowej, 2 w Wąwozie Korytania oraz u Wylotu Wąwozu Skałbania, za Bramą Krakowska. Jako wielkość terytorium przyjęto 25 ha (Gramsz, Kościów, Żegliński 2005). Zaobserwowano, że puszczyki zwyczajne często intensywnie reagowały na wabienia puszczyka uralskiego.

Ponadto, również nie prowadząc stymulacji tego gatunku i notując tylko samoistnie odzywające się osobniki, stwierdzono 7 terytoriów uszatek. Na jednym z nich stwierdzono parę ptaków, na jednym pojedynczą samicę, poza tym słyszano samce. To więcej w porównaniu z tym, co wykazał Turzański (2009), kiedy to na terenie Parku i jego otuliny były tylko 2 terytoria uszatek. Jako wielkość terytorium przyjęto 10 ha. W czasie prac terenowych słyszano charakterystyczne „klaskanie” skrzydłami samców uszatek, co stanowi element zachowania godowego tych ptaków (Mikusek 2005).

Chociaż w trakcie opisywanych tu badań nie stwierdzono innych gatunków sów na terenie OPN i otuliny, to nie należy wykluczyć ich obecności. Turzański (2009) w swoich badaniach stwierdził jedno stanowisko pójdzki na terenie otuliny, a ptak ten był też słyszany w okolicach Złodziejowego Dołu w 2012 r. (J. Brzyski, inf. ustna). Ponadto w 2003 r. słyszano głos puszczyka uralskiego w Wąwozie Jamki (Turzański 2009 za Ciach, inf. ustna), możliwe jest więc sporadyczne gniazdowanie tego gatunku na terenie OPN.

Zasadą monitoringu jest powtarzanie badań w czasie, tak, by zaobserwować zmiany zachodzące w badanej populacji, a co za tym idzie – w środowisku. Terytoria sów mogą się utrzymywać nawet przez kilkanaście lat (Mikusek 2005), jednak aby wychwycić zmiany dotyczące gatunków niegniazdujących regularnie na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego, należy jak najczęściej przeprowadzać badania monitoringowe.

Wyniki uzyskano w ramach projektu „Ochrona i monitoring ekosystemów Ojcowskim Parku Narodowym w latach 2011–2012” finansowanego ze środków NFOŚiGW.

PIŚMIENNICTWO

Bocheński Z., Oleś T. 1977. *Ptaki Ojcowskiego Parku Narodowego*. „Acta zoologica cracoviensia” 22(8): 319–372.

Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z. (red.) 2009. *Monitoring Ptaków Lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych dyrektywą Ptasia*. Biblioteka Monitoringu Środowiska, GIOŚ, Warszawa.

Gramsz B., Kościów R., Żegliński G. 2005. *Puszczyk Strix aluco*, [w:] *Metody badań i ochrony sów*. red. R. Mikusek. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków, s. 114–122.

Kraus B., Rubacha S. 2005. *Płomykówka Tyto alba*, [w:] *Metody badań i ochrony sów*. red. R. Mikusek. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków, s. 78–85.

Mikusek 2005. *Sóweczka Glaucidium passerinum*, [w:] *Metody badań i ochrony sów*. red. R. Mikusek. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków, s. 99–104.

Tomek T. 2008. *Ptaki Ojcowskiego Parku Narodowego*, [w:] *Monografia Ojcowskiego Parku Narodowego. Przyroda*. red. Klasa A., Partyka J., Wyd. OPN, Ojców, s. 433–448.

Turzański M. 2009. *Sowy Strigiformes Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny*. „Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody” 4: 75–90.

Turzański M. 2010. *Antropogeniczne zagrożenia ptaków drapieżnych na Wyżynie Krakowskiej*. „Prądnik. Prace Muz. Szafera” 20: 409–426.

SUMMARY

In these times, when the environment undergoes extremely rapid changes as a result of human activity, monitoring of natural resources is an essential component of the protection of biodiversity. Monitoring of birds is here of special importance because birds are one of the best studied groups of animals, and they have been observed for a long time.

The monitoring of the following species of owls from annex 1 of EU Bird Directive was conducted in Ojców National Park in 2012: Eagle Owl *Bubo bubo*, Ural Owl *Strix uralensis*, Eurasian Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* and Boreal Owl *Aegolius funereus*. In addition, the study took into account the expected species of owls in the area (those previously reported in the OPN or its buffer zone): Tawny Owl *Strix aluco*, Long-eared Owl *Asio otus*, Barn Owl *Tyto alba* and Little Owl *Athene noctua*.

As the result the presence of the Eagle Owl (*Bubo bubo*) was confirmed in the area. However, nesting of the species was not confirmed in the Park. During the studies the following owl species not listed in the annex 1 were found in the area: Tawny Owl (*Strix aluco*), Barn Owl (*Tyto alba*) and Long-eared Owl (*Asio otus*).

Tawny Owl is the most common species of owl in Ojców National Park. During the study 20 territories of the bird were found, among them one near Maszycka Cave (basing on pers. communication). Long-eared Owl is also relatively common. Seven territories of that species were found, including records of two females what indicates the likely nesting. Studies showed also the presence of barn owl at the Church of the Blessed Salome and the Hermitage in Grodzisko. The owl was found there only once, in spite of repeated playback there.